

PALMADOTZE

REGINA DE MIGUEL, ANNA DOT I SOL PRADO

23 gener – 11 abril 2021

Dominar l'Art de viure

Rosa Pera

Diu Gilles Clément a *Una breu història del jardí* que el primer jardí de la Història és un tancat la funció del qual és protegir el seu bé més preuat, les hortalisses, les fruites, les flors, els animals; i hi afegeix "l'art de viure"... "tot allò que, al llarg del temps, es presentarà sempre com 'el millor'." Encara que la noció d' 'el millor', de bé preuat, no para d'evolucionar, diu Clément, el principi del jardí roman constant, i és acostar-se el més possible al Paradís ¹.

Nascut de la supervivència, el jardí, espai acotat, és segurament l'arquitectura primigènia de la humanitat i el seu propòsit és aproximar-se tant com es pugui al Paradís, a l'espai de l'abundància vigilada i cultivada, per a la nutrició del cos i per a l'esbarjo i el gaudi de l'esperit.

El clixé del paradís és l'illa; com el jardí, és també un espai acotat, en aquest cas per cap persona sinó per les forces de la natura i les seves lleis, que són les que exerceixen el control sobre els éssers que hi viuen. Però, cultiven les illes, com el jardí, l'esperit? Poden ser les illes arquitectures d'identitat, miralls de sentir-se en el món, estats de saber-se.. illa? De què són icona les illes, quan el planeta sencer està en clau de supervivència?

El planeta sencer està en clau de supervivència perquè ha estat sobreexplotat per una humanitat que no ha tingut en compte que els seus recursos són finits, desfermant desequilibris en cadena amb comportaments imprevisibles. Amb ells, les illes, icones desencallades d'un Paradís fora de lloc, poden ser reserva i condemna, trampa i evocació: d'errors, temors i desitjos perduts.

L'escriptor argentí Adolfo Bioy Casares va situar el científic Morel a l'illa de Villings, a l'oceà Pacífic, entre Austràlia i Hawaii, en un dels enclavaments més remots del món. Allà, a l'actual arxipèlag de Tuvalu, un condemnat s'hi refugia en soledat durant anys i descobreix de sobte que hi ha un grup de turistes gaudint de la piscina, el museu i el sol. El fugit és escriptor i relata la crònica de la seva vida a l'illa en un diari. S'enamora de Faustine, la dona que cada dia contempla el crepuscle, però s'adona que no hi pot interactuar. El motiu

---

¹ Clément, Gilles: Una breve historia del jardín. Barcelona: Gustavo Gili, 2012. Pàg. 15.

PALMADOTZE

és que Faustine i els seus amics són imatges projectades per un dispositiu inventat per un d'ells, Morel. Amb el seu invent, el científic ha aconseguit recrear la realitat a escala 1-100 per poder viure eternament amb la seva estimada, Faustine, en ser projectades les seves imatges per sempre més, dia rere dia. Un cop ho descobreix el cronista també enamorat, es deixa engolir al seu torn per la invenció de Morel, per viure el seu desig d'amor a través de la seva imatge. Immortal.

Diu Alberto Manguel en la seva *Guía de lugares imaginarios* que “No se sap si l'espectacle segueix projectant-se a l'illa ni si és perillós visitar-la”². La realitat actual és que Tuvalu és una de les destinacions turístiques “paradisíiques” menys visitades -ja no hi queden hotels-, ja que les seves platges estan sucumbint sota les aigües degut a l'escalfament del planeta i és previsible que acabi esfumant-se tot l'arxipèlag en els propers anys. Quan això passi, el relat de *La invención de Morel* serà més terrorífic, doncs s'hi afegirà la coda que explicarà la desaparició de les illes que el van inspirar.

Mentrestant, els experts alerten que aquestes illes ja estan desapareixent, centímetre a centímetre, sota les aigües salades que aneguen els camps de cultiu i deixen els autòctons sense mitjans de vida. Allò que fins fa poc només existia en la ciència ficció coneguda com Ficció Climàtica, es fa realitat, a través dels emigrants climàtics que avui han d'abandonar amb urgència els seus llocs d'origen per cercar terra ferma on viure.

Rising Anxiety/Isllario de **Regina de Miguel**, se situa justament en aquest entreacte. Ho fa reproduint l'arxipèlag de les Tuvalu en un gravat metàl·lic daurat que recorda el dels trofeus, on l'artista afegeix conceptes com 'aniquilació', 'persecució' o 'dominació', conformant una mena de constel·lació de l'amenaça de l'extinció. A sota, a tall de llegenda explicativa, hi ha referències a *El món submergit*, la novel·la de J.G. Ballard que és un dels principals antecedents del gènere Climate Fiction. Ballard hi relata la vida quotidiana d'alguns supervivents a un Londres negat sota les aigües i un sol la potència del qual és insuportable pels humans. Encerclats per exuberant vegetació i fauna pantanoses, amb mosquits i cocodrils d'enormes dimensions que els guaiten des dels terrats, els protagonistes prenen mostres científiques del clima i de les aigües, alhora que miren d'escapar dels mercenaris, caçadors d'obres d'art abandonades a museus i seus de grans corporacions.

“Una segona Eva buscant els paradisos oblidats del Sol renascut” substitueix aquí a l'Adam que Ballard situa com el darrer antiheroi d'un món exhaust que ha retrocedit als

---

² Mangle, Alberto; Guadalupi, Gianni: *Guía de lugares imaginarios*. Madrid: Alianza Ed. 2014.

PALMADOTZE

temps en què els rèptils dominaven el planeta. En un gest d'ironia subtil, De Miguel fa desaparèixer l'Antropocè del relat del desastre futur de la humanitat.

A mig camí entre el documental i l'espot publicitari, *Κλεισμε/Cerrado* de Sol Prado ens transporta a l'illa grega de Leros, potent destí turístic al mar Egeu, amb luxosos iots ancorats a les seves aigües cristal·lines. Són les mateixes aigües que banyen les costes de l'illa des que el món és món, però que es mantenen lluny de la vista de bona part dels seus habitants, tant del passat com del present. Leros alberga una imponent construcció: antiga colònia de leprosos, ex-caserna militar, va ser penal per presos polítics durant l'ocupació italiana d'entreguerres i durant la dictadura que derivà de la guerra civil, l'illa fou coneguda pel seu sinistre asil psiquiàtric. Va estar actiu des de la dècada dels 70 del segle XX fins ben entrats els 2000, quan el complex de 260 hectàrees va ser desallotjat definitivament.

Prenent com a guia la crònica que en va fer el filòsof i psicoanalista Fèlix Guattari fa quaranta anys quan hi va passar un temps, Sol Prado recorre l'arquitectura abandonada evocant el dia a dia de les persones que hi van estar recloses i medicades, sense cap atenció clínica, higiènica ni social. Franco "Bifo" Berardi, amic de Guattari, ho relata en un text i parla amb estupor dels abandonats en reclusió, tot comparant-los amb allò que l'escriptor de ciència ficció Philip K. Dick, va definir com Kipple a *Els andròides somien xais elèctrics?*, la novel·la curta que al seu torn va inspirar el film distòpic *Blade Runner* a Ridley Scott.

Kipple és una paraula inventada per K. Dick per designar els objectes de rebuig que ningú pren en consideració però que tenen vida pròpia: "Kippel són els objectes inútils, les cartes de propaganda, les capses de llumins després que s'hagi gastat l'última, l'embolcall del diari del dia anterior. Quan no hi ha gent, el Kippel es reproduïx [...] Cada vegada n'hi ha més [...] Ningú no pot vèncer el Kippel, excepte, potser, en forma temporal i en un moment determinat, com el meu apartament [...]. Però algun dia me n'aniré, o moriré, i llavors el Kippel tornarà a dominar-ho tot. Tot l'univers avança cap a una fase final d'absoluta Kippelització". I rebla Berardi: "Més tard que aviat, tot i tots ens convertirem en Kipple. Ho faràs. Ho farà. Que no s'estengui el pànic ³".

Atrapats en l'asil abandonat, des del vídeo de Prado podem clissar l'exterior a través de les reixes d'una finestra. Ens adonem que els fantasmes del passat s'han kippelitzat -com augurava K.Dick- en blisters d'ansiolítics i dibuixos oblidats entre capes de pols al terra del

---

³ Franco "Bifo" Berardi: "don't panic watching ΚΛΕΙΣΜΕ by Sol Prado, and listening to the voices and to the silence".

PALMADOTZE

psiquiàtric-presó en ruïnes. Són els veïns més propers d'uns nous habitants, també oblidats i reclosos, en ple segle XXI. Milers de migrants polítics i climàtics malviuen en el camp de refugiats colindant que podem veure millor quan la càmera s'alça per permetre'ns copsar l'illa de Leros en una panoràmica contrapicada terrible. Ens endinsem pels barracons del camp conduïts per una envellutada veu ASMR, que ens promet benestar i petons. El desencaix entre el so i les imatges del camp, i entre aquestes i les dels turistes gaudint de l'aigua i del sol a escassos metres, és tant abismal com segurament experimentaven els espectadors coetanis de *Blade Runner* respecte a la seva realitat el 1982.

L'illa ens porta a experimentar el món com si estiguéssim atrapats en una màquina de Morel perversa, un món desencaixat que es recargola entre realitats terribles que són el revers d'unes imatges del desig aniquilades, una cinta de Moèbius devoradora.

Una de les illes més enigmàtiques i estranyes de la Terra és l'illa *Decepción*, a l'Antàrtida. És un cercle obert amb un dels canals més perillosos que existeixen, denominat l'Embut de Neptú pels forts vents que bufen en totes les direccions, xuclant i expel·lent les embarcacions que proven de passar-hi. "Decepción" és un error de traducció del seu nom original en anglès, "Deception" [engany], i és una illa enroscada a la caldera inundada d'un volcà. Abans d'introduir-nos-hi, **Regina de Miguel** ens alerta que l'Antàrtida "és tant gran com Amèrica i Europa juntes i té capes de gel de més de 5 kilòmetres de profunditat" [...] "Hi habiten els horrors primigenis", diu. És un lloc sense escapatòria, "illa engany, illa aparença, illa mentida, illa trampa que en el fons conté un horror que mai hauria de ser pertorbat".

Lloc extrem i poc conegut, l'Antàrtida ha estat descrita per Verne, Poe o Lovecraft a través d'històries que presenten monstruositats i forces ancestrals en la reserva, perills latents que atresoren els secrets de la vida i de la mort. Ara, quan el món està essent estressat en els seus extrems, allò que els escriptors de ciència ficció havien imaginat quan aquell gran racó del món només havia estat temptejat, com diu De Miguel, el seu fons silenciós sembla tresorejar algunes respostes. Perquè allà hi resten criatures extremòfiles, capaces de viure entre fumaroles volcàniques i glaceres perennes cobertes de cendres, un lloc on "la natura pertany a l'espai còsmic i al futur [...] i alberga allò inconcebible".

La pregunta ontològica de "qui som?" s'ha transformat en "entre qui som?", i és en llocs com Decepción on hi ha éssers que viuen al marge dels nostres instruments i de la nostra existència; reductes remots on potser la humanitat es podria retrobar a si mateixa?

PALMADOTZE

“Jo sempre vaig estar viva”, diu la veu omniscient que ens guia per l’illa Decepció. Són paraules que De Miguel pren a Clarice Lispector quan en *La pasión según G.H.* la protagonista, G.H. (que aquí podríem imaginar com “Gran Humanitat”), s’enfronta a una cuca, (“miniatura d’un animal gegantí [...] Tant vella com un peix fòssil [...] com les salamandres, les quimeres, els grifons i els leviatans [...] tant antiga com una llegenda”⁴), que la cluca des de la foscor d’un armari. És un moble buit dins d’una habitació buida on només hi ha un parell de maletes buides amb les seves inicials, G.H.

L’habitació és una mena d’illa que la protagonista no reconeix a dins de casa seva, i és allà, al davant de l’armari amb la porta entreoberta i la cuca a dins, ferida de mort, on ofereix un soliloqui estremidor sobre l’existència: “Però els seus ulls no em veien, l’existència d’ella existia en mi; en el món primari on jo havia entrat, els éssers existeixen els uns en els altres, com una manera de veure’s. I en aquest món que jo estava coneixent, hi ha diverses maneres que signifiquen veure: un mirar a l’altre sense veure’l, un posseir a l’altre, un menjar a l’altre, un en prou feines estar en un racó i que l’altre estigui allà també: tot això també significa veure. La cuca no em veia directament, estava amb mi. La cuca no em veia amb els ulls sinó amb el cos [...] No podia negar ja. No sé el què no podia negar ja, però no podia. I no podia ja recórrer, com abans, a tota una civilització que m’ajudés a negar allò que veia”⁵.

I és que pot ser, efectivament, que no es tracti de veure-hi, que no sigui la capacitat de veure i de replicar en imatges, la manera de conèixer-se ni de situar-se en el món. Ni que hi hagi cap civilització que ens defensi l’esquena. I aquesta és la sensació que ens transmet la travessia que la Regina de Miguel ens regala a *Decepció*.

La de ser cossos desorientats en un món en descomposició que cal reconfigurar.

A *No cal la llum*, l’Anna Dot ens confronta amb les paraules d’un grup de dotze cecs que estan perduts en una illa, a la intempèrie. No saben si és de nit o de dia ni encerten a dir si són gaire lluny de l’asil on viuen. Mentre que hi ha una dóna vella que diu sentir els estels, un jove assegura que nota la fredor de la lluna a les mans. Una altra relata que sent l’esvalot d’ales al voltant seu i una altra explica que no sap ben bé si són sota el cel; alguns

---

⁴ Clarice Lispector: *La passion según G. H.* Barcelona: Siruela, 2020. Pàg. 43 i 50

⁵ Clarice Lispector. *Op cit.* Pàg. 66.

PALMADOTZE

el grup, cecs de naixement, ni tan sols alcen el cap per comprovar-ho. “Trona!”⁶: el crit d’un és contradit per la cega més vella que assevera que el que se sent és el so del mar. Són sensacions contradictòries que no servien per reproduir un sol paisatge, però que donen una experiència polièdrica del món. Un món que s’ha de percebre i construir des d’un lloc desconegut i en col·lectiu, aprenent i si cal inventant nous llenguatges i establint altres relacions entre els cossos i l’entorn. Per començar, des dels propis espais establerts per sentir i viure l’art, en aquest cas a través de tot un seguit de frases que l’artista ha extret de l’obra teatral *Els cecs* de Maurice Maeterlinck, les quals podem llegir en Braille a les parets de la galeria. En una versió sonora d’aquests textos, amb *L’illa de Maeterlinck* l’Anna Dot ens insereix en la foscor, en una habitació que podrem sentir com una illa, aliena a nosaltres però potser com l’únic món possible, on poder transformar la pregunta de ‘qui som’ a ‘amb qui som’ i començar a pensar en restablir l’art de viure. Per exercitar-lo com es feia en els temps immemorials dels jardins primigenis, quan el Paradís era un cercat que protegia els béns de la natura i entre ells, l’art de viure. En algun moment el Paradís va fugir de si mateix i l’art de viure va quedar perdut en un miratge. Dominar-lo en un desert quan es fa fosc no serà cosa fàcil.

---

⁶ Maurice Maeterlinck: *Quatre variacions sobre la mort. La intrusa / Els cecs / Interior / La mort a Tintagile*. Traducció de Jordi Coca. Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona / Biblioteca Teatral, Edicions del Mall, 1984. Pàg. 60.

PALMADOTZE

Regina de Miguel (Málaga, 1977) La seva pràctica artística interdisciplinària es caracteritza per la recerca i el desenvolupament de processos orientats a la producció de coneixement i objectes híbrids. L'anàlisi crítica de la suposada objectivitat dels dispositius de representació de la ciència, així com de les condicions de producció del coneixement científic és un dels principals fils discursius del seu treball. Des d'un enfocament metòdic, estableix complexes xarxes de connexions que es nodreixen també de la filosofia de la ciència, l'ecofeminisme, la ficció especulativa i el terror, per donar lloc a desplaçaments teòrics, existencials i poètics que operen des de la fragilitat com a forma de resistència.

Anna Dot (Vic, 1991) Artista i docent a la Universitat de Vic i a EINA. La seva pràctica artística se centra en l'estudi dels processos de traducció i comunicació, posant una atenció especial als actes de lectura i escriptura més enllà dels límits lingüístics. La formalització dels seus projectes no es restringeix al treball amb una única tècnica o material. Més aviat, s'adapta a les particularitats conceptuals del procés, normalment motivat per una pregunta inicial que intenta explorar per mitjà de la pràctica artística. La seva obra està representada per Bombon Projects (Barcelona) i s'ha mostrat a la Galerie Bernhard Bischoff (Berna 2020), SCAN Projects (Londres 2019), La Capella (Barcelona 2019 i 2016), Charsoo Honar (Teheran 2019), Muzej savremene umetnosti Vojvodine (Sèrbia 2018) o Bombon Projects (Barcelona 2020 i 2018), entre altres. Ha rebut els premis Art Nou (Barcelona 2018) i BIAM (Ampostà 2014).

Sol Prado (Buenos Aires, Argentina, 1985) és directora de cinema i artista. Actualment resideix a Barcelona on col·labora amb el Laboratori Feminista de Cinema Documental de El Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison. Va estrenar el seu primer curtmetratge al 2019, participant en 7 festivals en països com: Brasil, Argentina, Espanya i Alemanya. Durant la temporada 2018-19 va ser artista resident a Hangar, Barcelona. Al 2017 va participar en un equip d'investigació artística convidat per Documenta 14 durant 9 mesos a Atenes, Grècia. Va realitzar un Màster en el Programa d'Estudis Independents del MACBA, dirigit per Paul B. Preciado, especialitzat en estudis de gènere, art polític i teoria crítica. Col·labora activament en la xarxa La Internacional Errorista i és membre de l'associació ActivaMent Catalunya, un col·lectiu autogestionat de persones amb diversitat psicosocial.